

در پی اقدام مجلس برای اصلاح قانون استفاده از اسلحه، «شرق» بررسی کرد؛

قانون گذاری برای لباس شخصی‌ها

معصومه معظمی؛ طبق لایحه‌ای که از سوی دولت به مجلس ارسال شده و بارها در کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مورد بررسی قرار گرفته است و به گفته ابوالفضل عمویی تاکنون پنج ورژن آن در کمیسیون امنیت بررسی شده، علاوه بر «مأموران نیروهای مسلح» «مأمورانی» که در اصطلاح عام «لباس شخصی» خوانده می‌شوند نیز اجزا پیدا می‌کنند در تجمعاتی که غیرقانونی و مسلحانه باشد از سلاح استفاده کنند! تصمیمی که می‌تواند جدای از آثار مثبت آن برای برداشتن محدودیت استفاده پلیس و مأموران نیروهای مسلح در مقابله با اشرا و جانبان در دفاع از خود و جان و مال و امنیت جامعه، آثار و تبعات منفی هم داشته باشد. به نحوی که هر جوان بی‌تجربه و آموزش‌نندیده‌ای صرف داشتن سلاح و حضور در تجمعات، به بهانه مقابله با ناامنی می‌تواند دست به تیراندازی کند!

این لایحه دولت که به مجلس ارسال شده، بندهایی دربراه دیه و نحوه

استفاده از سلاح توسط مأموران نیروی انتظامی و مواری از این دست دارد و گفته می‌شود دلیل ارسال آن به مجلس، اتفاقاتی بوده که در سال‌های اخیر رخ داده و در درگیری نیروی انتظامی با اشرا، مأموران به دلیل عدم اجازه استفاده از سلاح جان باخته‌اند. پیش‌نویس اصلاح قانون استفاده از سلاح که به‌تازگی در دستور کار نشست‌های علنی مجلس قرار گرفته است، بیشتر از ۲۰ سال پیش در دی‌ماه ۷۲ به تصویب رسید. اما جان‌باختن یکی از مأموران انتظامی شش‌راز در سال ۱۴۰۰ در درگیری با ارادل و ابواش و انتشار خبرش، باعث شد دولت به فکر اصلاح قانون استفاده مأموران مسلح از سلاح بيفتد. پس از انتشار فیلم و خبر این درگیری در فضای مجازی، محمداقراقلیایف، رئیس مجلس، در پیامی توییتتری خواستار «اصلاح قانون استفاده از سلاح» از سوی ستاد کل نیروهای مسلح و فرماندهی انتظامی «در اسرع وقت» شد. او همچنین گفت: «مجلس آمادگی دارد اصلاح قانون استفاده از سلاح را خارج از نوبت رسیدگی کند.»

ازاین‌رو، قرار شد قانون «به‌کارگیری سلاح توسط مأمورین نیروهای مسلح در موارد ضروری» ۱۸ دی ۱۳۷۹ که در ۱۷ ماده به تصویب مجلس رسیده بود و در شهریور سال ۱۳۹۵ لایحه اصلاح این قانون از سوی دولت وقت تقدیم مجلس نهم شده و به کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی ارجاع داده شده بود، در دستور کار دوباره مجلس قرار بگیرد.

لایحه‌ای که کسی زیر بار آن نرفت

لازم به ذکر است تکلیف این لایحه در مجالس نهم و دهم روشن نشد و به عبارتی زیر بار آن نرفتند؛ اما با شروع مجلس یازدهم در سال ۹۹، این لایحه دوباره اعلام وصول و در دستور کار مجلس قرار گرفت. البته باز هم با تغییر دولت، بر اساس قانون آیین‌نامه داخلی مجلس، مقرر شد دولت جدید درخصوص لویاج در دستور کار مجلس تصمیم‌گیری کند. به همین دلیل دولت سیزدهم آذر سال ۱۴۰۰ اعلام کرد موافق رسیدگی به این لایحه است. پس مصوبه کمیسیون امنیت ملی که تاکنون چند بار بررسی شده بود، در نوبت رسیدگی مجلس قرار گرفت و ریحیمی جهان‌آبادی، عضو این کمیسیون، به «شرق» گفت بزودی این مصوبه برای تصمیم‌گیری به صحن علنی می‌آید.

پیش‌نویس اصلاحی و گسترده‌گی مجوز استفاده از سلاح!

علاوه بر موارد ذکرشده، در خلال همان لایحه به موضوع تجمعات نیز پرداخته شده و کلمه «مأمورین مسلح» جایگزین «مأموران نیروهای مسلح» شده است؛ عبارتی که بحث‌برانگیز است و انتقادها از همین‌جا درباره آن آغاز می‌شود. در قانون فعلی، مأموران نظامی و انتظامی برای ایجاد نظم و امنیت راهپیمایی‌های غیرقانونی مسلحانه و ناآرامی‌ها و شورش‌های مسلحانه، آن‌هم در دستور فرمانده عملیات، اجازه به‌کارگیری سلاح را داشتند؛ اما در لایحه اخیر دولت سیزدهم، «مأموران امنیتی» که در جامعه به آنها «لباس شخصی»‌ها گفته می‌شود نیز اجازه شلیک به معترضان و… را دارند. یعنی در لایحه‌ای که در کمیسیون امنیت ملی بررسی شده و قرار است به‌زودی کلیتاش به صحن بیاید، علاوه بر نیروهای مسلح، «سایر اشخاصی که به موجب قانون مجاز به حمل سلاح باشند» نیز باید به شرایط جدید قانون به‌کارگیری سلاح عمل کنند. همچنین در پیش‌نویس دولت، اگر «افرادی که از سوی مراجع قانونی برای حفاظت از خود مسلح شده‌اند» جرمی مرتکب شوند، در شرایطی، مطابق با قانون مجازات اسلامی، مجازات نخواهند شد. همچنین در مواردی که استفاده آنها از اسلحه، دفاع «مشروع» تشخیص داده شود، نیازی به پرداخت دیه نخواهد بود. نکته دیگر اینکه «برای دستگیری سارقان، راهزن‌ها، گروگان‌گیرها، آدم‌ربایها، زورگیری‌ها یا قدرت‌نمایان با سلاح سرد و گرم، قاچاقچیان مواد مخدر یا سلاح و مهمات، قاتلان و کسانی که اقدام به ترور یا تخریب یا انفجار کرده‌اند» به مأموران اجازه استفاده از سلاح داده شده است. همچنین اگر این مجرمان «در حال فرار باشند» یا «اقدام به مقابله کنند»، مأموران حق به‌کارگیری سلاح را دارند.

آغاز تکرانی عمومی

جدای از موارد ذکرشده‌ه که برخی از آنها می‌تواند مثبت ارزیابی شود، نکته درخورتوجه، حق استفاده «مأموران لباس شخصی» از سلاح در راهپیمایی‌های غیرقانونی مسلحانه، ناآرامی‌ها و شورش‌های مسلحانه است. اقدامی که همواره از سویی برخی قابل تفسیر بوده و تجربه نشان داده می‌تواند به راهی برای دوزدن قانون یا نادیده‌گرفتن آن و اعمال زور و قدرت و ایجاد استثناهای قانونی بدل شود. به دلیل بروز تکرانی‌های ایجادشده در جامعه درباره انتشار خبر بررسی اصلاح قانون استفاده از سلاح و تعیین آن به «نیروهای مسلح» به جای «مأموران نیروهای مسلح» یا جلیب ریحیمی جهان‌آبادی، عضو کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس و دو حقوق‌دان و وکیل پایه یک



• عکس: پارس‌نیوز

• نوبت

خطر می‌افتد. مأمور نباید در مقابل متهم در شرایطی قرار بگیرد که منجر به به‌خطرافتن جاننش شود.» او افزود: «البته ما در این ماجرا، هم برای مردم حق قائلیم، هم برای مأمور نیروی انتظامی که حافظ جان و مال مردم است و نباید جانش به خطر بیفتد.»

درست است که این عضو کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی گفت که سعی شده است در این لایحه اصلاحی حق و حقوق مردم و مأموران نیروهای انتظامی در کنار هم دیده شود؛ اما نکفت که به واسطه این قانون چطور قرار است مجلس جلوی سوءاستفاده احتمالی برخی نیروهای مسلح که گاهی آموزش لازم را ندیده‌اند و ممکن است تحت هیجانات در تجمعات و اعتراضات و موارد مختلف جان مردم را به خطر بیندازند، بگیرد!

قانون فعلی استفاده از اسلحه نیاز به آموزش دارد. نه اصلاح یا تغییر

علاوه بر این نماینده مجلس و عضو کمیسیون امنیت ملی، فرهاد شهبازوار، وکیل پایه یک دادگستری، هم دراین‌باره با «شرق» گفت‌وگو کرد. شهبازوار به «شرق» گفت: «نایب‌رئیس کمیسیون امنیت ملی مجلس به‌تازگی اعلام کرده است که لایحه حمل سلاح از سوی نیروهای مسلح در موارد ضروری با قید فوریت تقدیم هیئت‌رئیشه مجلس خواهد شد. بعد از اتفاقات شیراز و حمله به نیروی انتظامی، کمیسیون امنیت ملی مجلس خواستار اصلاح قانون حمل سلاح از سوی نیروی انتظامی شده است. توضیح اینکه قانون به‌کارگیری سلاح در اواخر دوران قاجار آغاز و در زمان پیش از انقلاب و پس از انقلاب هم دچار تغییراتی شده است و این اتفاق جدیدی نیست؛ اما چرایی‌هایی دارد که باید مورد بررسی قرار گیرد.» این حقوق‌دان ادامه داد: «بنابراین کمیسیون امنیت ملی برای حفظ امنیت نیروی انتظامی احساس نیاز کرده است که به موضوع ورود

یادداشت

نقدی بر تلاش دولت و مجلس برای اصلاح قانون به‌کارگیری اسلحه

قانون نحوه به‌کارگیری سلاح توسط مأموران نیروهای مسلح در موارد ضروری مصوب سال ۱۳۷۳ را با همه ایرادات و انتقاداتی که در نحوه اجرای آن به کار برده می‌شود، با پیشنهاد جدیدی که ظاهرا به خاطر شرایط خاص این روزها درصدد قانونی‌کردن آن هستند، باید قانونی پیشرفته دانست. البته نسبت به این طرح، چه اگر طرح جدید جنبه قانونی به خود بگیرد، دیگر معلوم نیست چه خواهد شد. عنوان قانون -نحوه به‌کارگیری سلاح- توسط مأموران نیروهای مسلح است، در موارد ضروری و در ماده ۲ قانون فعلی چهار شرط برای مأموران -نیروهای مسلح- در نظر گرفته شده است: نخست سلامت جسمانی و روانی متناسب با مأموریت، دوم داشتن آموزش‌های لازم در راستای مأموریت، سوم تسلط کامل در به‌کارگیری سلاح و در نهایت آشنایی کامل با قانون و مقررات مربوط به به‌کارگیری سلاح. مواردی که در نزدیک به ۳۰ سالی که از تصویب این قانون می‌گذرد، محل بحث، نقد و ایراد بوده‌اند. مثلا همین مورد شلیک مأمور گشت ارشاد به آقای رضا مرداخانی، قهرمان سابق بوکس کشور که به همراه همسر و فرزند خردسالش در پارک پردیسان در هشتم اردیبهشت مورد حمله قرار گرفت، عمل مأمور مسلح گشت ارشاد با هر چهار شرط ماده ۲ در تضاد است؛ مگر اینکه بگوییم ان‌شا‌الله چنین واقعه‌ای اتفاق نیفتاده است. اگر افتاده باشد، باز جای شکرش باقی است که مأمور مورد بحث حداقل شرایط بند ۲ را واجد نبوده است. اگر آموزش‌های لازم را در نحوه به‌کارگیری سلاح دیده بود که یکی از این پنج گلوله به بوسکور می‌خورد و خانواده‌هایی عزادار بودند. ماده ۳ قانون فعلی نیز موارد به‌کارگیری سلاح توسط مأمورین انتظامی را شرح داده است که دامنه وسیعی دارد که در ۱۰ بند و ۳ تبصره مواردی که مأمور حق دارد از سلاح استفاده کند، ذکر شده و آن‌قدر گسترده است که همه موارد را شامل می‌شود؛ دفاع از خود یا دفاع از کسانی که مورد حمله واقع شده‌اند، سارقین و زندانیان فراری و حفظ حراست از اماکن حیاتی و تأسیسات نظامی و انتظامی و امنیتی که بعضا نیاز به اخطار قبلی هم ندارد. نحوه برخورد با آنان که گستره زیادی دارد، در قانون فعلی تقنین شده است. حال نمی‌دانم چه لزومی داشت که عنوان «مأمورین نیروهای مسلح» که به همین جهت تعلیم دیده و متخصص هستند، حذف و به «مأمورین مسلح» که غیر از مأمورین انتظامی هستند، تبدیل شود. مأمورین مسلح به هرکس که در شرایط خاص سلاح به دست گرفته اطلاق می‌شود؛ کماتیکه در ماده اول پیشنهادی آمده است «…مأمورین نیروهای مسلح و سایر اشخاصی که در انجام مأموریت‌های محوله موظف به به‌کارگیری سلاح هستند». اگر این لایحه پیشنهادی با همین وضع تصویب شود، علاوه بر ایراداتی که قانون فعلی دارد، با انبوهی از اشکالات ریز و درشت با تصویب این لایحه روبه‌رو خواهیم شد. اما سؤال این است چه وقایعی در شرف وقوع است که مردم عادی بی‌خبر هستند، ولی کمیسیون امنیت ملی از آن باخبر است؟ فرض را قوی بگیریم اگر در اعتراضاتی که امروزه به وسیله بازنشسته‌ها، معلمان و کارگران در پی مطالبات عادی خود صورت می‌گیرد، افراد مسلحی وارد کارزار شوند که تجربه و تخصص لازم را ندارند، چه اتفاقاتی خواهد افتاد و از یک حرکت و اعتراض ساده به بحران بزرگی خواهیم رسید. کاش نمایندگان وقت لازم را داشته باشند و به این مهم توجه کنند که به‌کارگیری سلاح باید تابع شرایط و ضوابطی باشد و اگر قرار باشد به اسناد قانون دست هر فردی که اسلحه هست را باز بگذاریم، در شرایطی که جامعه امروزی به لحاظ فقر، بی‌کاری و گرانی سرسام‌آور حالت طبیعی ندارد و از طرفی با تأسف علی‌رغم صراحت اصل ۲۷ قانون اساسی که اجتماعات را آزاد گذاشته است و باید به درخواست کسانی که مطالباتی دارند توجه می‌کردیم، مطالبات افراد معترض مدنظر قرار می‌گرفت نه اینکه اجتماع‌کنندگان که با حضور مأموران تحریک می‌شوند، با تأسف شعارهای انحرافی سر داده می‌شود و دراین وضع است که فردی که مسلح است و در جمع نیروهای مسلح قرار گرفته از سلاحی که در اختیار اوست و تخصص و مهارت کافی هم ندارد، استفاده کند. یک اجتماع مطالباتی بعد از استفاده از سلاح تبدیل به اعتراضی خواهد شد که کنترل آن محال است. امید که نمایندگان مجلس به لایحه پیشنهادی کمیسیون امنیت ملی در این شرایط خاص رأی مثبت ندهند.



• عکس: پارس‌نیوز

• نوبت

کند و خواستار تغییراتی در این باره شود. دولت هم اخیرا لایحه‌ای در این باره به مجلس فرستاده است. اما آنچه در این خصوص به نظر می‌رسد، قانون استفاده از سلاح نیاز به تغییر اساسی ندارد، بلکه نیاز به مداومت و اهتمام، آموزش و به‌کارگیری چگونگی استفاده از سلاح توسط ضابطان و مأموران نیروی انتظامی دارد.»

شهبازوار در توضیح این موضوع بیان کرد: «به معنای عرف سلاح وسیله‌ای است که برای دفاع در مقابل مهاجم به کار می‌رود و به‌طور خاص سلاح وسیله‌ای گرم مانند اسلحه است که برای حفظ جان مأموران و حفظ امنیت شخص و تأمین امنیت کلیه فرد یا افراد مهاجم مطابق با قانون و با رعایت شرایط و مقررات به کار گرفته می‌شود.»

این وکیل دادگستری اضافه کرد: «به نظر می‌رسد قبل از به‌کارگیری سلاح توسط نیروهای انتظامی، باید این امر توسعه و تقویت شود؛ یعنی به جای استفاده از گلوله جنگی، از وسایلی نظیر گلوله‌های پلاستیکی یا شوک‌آور یا بیهوش‌کننده استفاده شود تا اثرات تخریبی کمتر و کم‌زهنه‌تری برای نیروهای انتظامی و شخص مصدوم داشته باشد. از طرفی هم سبب مبسوط‌البدن شدن مأموران انتظامی در استفاده از سلاح نشود؛ یعنی وقتی قانون را تغییر دهید ممکن است مأموران انتظامی مبسوط‌البدن شوند و به طریقی غیر از آنچه قانون گفته است از سلاح استفاده کنند.»

این حقوق‌دان در ادامه اظهار کرد: «درگیری و تعقیب و تیراندازی و استفاده از سلاح علیه فرد مهاجم در اجتماعات و اغتشاشات در همه کشورها توسط حاکمیت سیاسی آن کشورها مرسوم است؛ اما باید توجه داشت که ابتدای امر نباید آموزش و نحوه به‌کارگیری سلاح توسط مأموران از طرف حاکمیت با فناوری‌های روز دنیا ملأ و وسایل الکترونیکی توسعه و تقویت نادیده گرفته شود.»

شهبازوار همچنین گفت که به نظر من قانون به‌کارگیری سلاح ضرورت نداشته و ندارد؛ بلکه آنچه ضرورت دارد آموزش نحوه استفاده صحیح به مأموران انتظامی در استفاده از سلاح است. او افزود: «بارها شاهد بوده‌ایم که علاوه بر شخص مهاجم و حمله‌کننده به مأموران، خود مأموران انتظامی هم به دلیل عدم آموزش صحیح استفاده از سلاح گرم مصدوم شده‌اند. با مأمورانی با عدم رعایت مقررات و نظامات دولتی و توجه به قانون به‌کارگیری سلاح توسط محاکم و دادگستری محکوم شده‌اند؛ اما معتقدم قانون به‌کارگیری سلاح و آیین‌نامه‌های مرتبط با آن کامل بوده و نیاز به اصلاح قانونی و تغییر ندارد.» او تأکید کرد: «آنچه به نظر من لازم و ضروری است، اولاً آموزش مأموران در تعقیب و مراقبت‌ها و حفظ آرامش در برقراری نظم و مقررات در جامعه است. دوماً، توسعه و ایجاد بسترهای لازم و استفاده از فناوری‌های نوین پیشرفته سایر کشورها برای نیروهای نظامی و انتظامی به‌منظور حفظ امنیت و مصالح کشور». این حقوق‌دان توصیه کرد: «اصولا تغییر قانون در مواقع سیاسی و اجتماعی و زیر سایه هیجانات واقع شده امری پذیرفته‌شده نیست. کشور ما بارها از نظر تغییر آتی قانون و مقررات دچار خسرتان و ضرر شده است و هزینه این تغییرات غیراصولی را هم حاکمیت و هم مردم پرداخته‌اند؛ بنابراین نمایندگان مجلس باید توجه داشته باشند که با هیجانات زودگذر به این تغییر و اصلاح قانونی دست نزنند.»

کلام آخر

این لایحه در ظاهر قرار است علاوه بر شفاف‌شدن قانون برای نوع استفاده از اسلحه توسط نیروهای انتظامی و امنیتی و مردم و برشمردن حق حیات آنها، برای مقابله با شورش‌های مسلحانه و ایجاد نظم و جلوگیری از اخلال در امنیت عمومی هم نظم ایجاد کند اما در حقیقت تصویب آن آثار و تبعاتی می‌تواند به دنبال داشته باشد که جبران‌ناپذیر است و به تکرانی‌های جامعه دامن زده؛ بنابراین بهتر است قانون‌گذار در تصویب چنین لویاج و طرح‌هایی عاری از هیجانات و احساسات، همه ابعاد قضیه را مورد توجه و بررسی قرار دهند تا بتوانند بعد از این هم به افکار عمومی و هم وجدان بیدار خود پاسخ‌گو باشند. هرچند تصویب چنین قوانینی با هماهنگی ستاد کل نیروهای مسلح انجام می‌شود و می‌توان امیدوار بود حساسیت کافی دراین‌باره لحاظ شود.

ادامه از صفحه اول

پس از عوام‌گرایی

اما فقط در زمانی کوتاه و در عوض چیزهایی را از مردم می‌ستانند، مانند پاره‌هایی از آزادی‌های سیاسی‌شان که بسیار ارزشمندتر از آن رفاه موقتی است.عوام‌گرایی در همین معنای استخفاف‌آمیز ابزار قدرت‌تمندی در دست دولت‌های بود که می‌خواستند به بهای تأمین منویات خود جمعیت‌های بزرگ را مدتی بفریبند و تاریخ هم نشان داده که توفیق کمی نداشته‌اند؛ اما امروزه چنان‌که ناظران سیاسی رصد کرده‌اند، با موج جهانی سیاست‌های بسیار مخرب‌تری مواجهیم که به «پساعوام‌گرایی» تعبیرش می‌کنند.
اعلان این سیاست‌ها، ازجمله دولت‌های نظامی‌ای در شمال آفریقا، اغلب سابقا عوام‌گرا بودند و با اجرای سیاست‌های رفاهی موقت و حامی‌پرور در مقاطع مختلف برای خود حمایت جلب کرده‌اند؛ اما به‌تدریج در نتیجه همان سیاست‌ها نارضایتی مزمن گروه‌های بزرگی را خودشان فقر می‌کنند که هنوز می‌توانند از آن سابقه بهره ببرند؛ شناخته می‌شوند؛ با خوردشان فکر می‌کنند که هنوز می‌توانند از آن سابقه بهره ببرند؛ اما واقعیت این است که دیگر اصلا در بی پرآوردن رفاه یا حتی وعده‌دانشن در هیچ سطحی جز برای حامیان تضمین‌شده خود نیستند. زیرا حال این کار را صرفا در حکم تقویت مخالفان خود می‌بینند.
عاملان سیاست‌های پساعوام‌گرا در آغاز از شهرت پیشین خود برای خوش‌بین‌نگه‌داشتن عموم استفاده می‌کنند؛ اما بیش از هر زمان دیگری